

De verbeelding van de beelddrager. David Jablonowski's ontleedkunst

Joost Bolten

In *Deep Screen, Art in Digital Culture*, de laatste tentoonstelling die in het Stedelijk Museum CS in het najaar van 2008 plaatsvond, nam het werk van de Duitse kunstenaar David Jablonowski (1982) een bijzondere plaats in. Tussen allerlei uiteenlopende vormen van digitale video en elektronische kunst leken zijn sculpturale installaties wezensvreemde elementen. Op een hoge zuil (*Untitled 2007*) verlopen wit en zwart in grijstinten die als schroei- en roetvlekken lijken te zijn achtergebleven uit een onbekende oorzaak.

Untitled 2007

Welke functie vervulden deze traditioneel aandoende vormen, zoals deze zuil en de op klassieke kleitabletten geïnspireerde tablets, te midden van de bewegende beelden uit de elektronische en digitale cultuur?

Het antwoord op die vraag ligt in de onopvallende wijze waarop dit werk de aandacht van de toeschouwer trekt. In de ruime opstelling werd een zekere verstillings in bijna kleurloze tinten opgeroepen tussen de visuele overdaad van die bewegende en oplichtende beelden. Van *rapid-eye-movements* naar een verstillings die de ogen rust gunt. Een rust waarin zichtbaar wordt dat het licht niet vanuit de werken komt, maar op de werken valt en waarin de tijd ontstaat om verhoudingen te ontdekken. Een verstillings die de opgezweepte gedachtegang als een Zen-meester naar concentratie leidt. Toch is het niet het contrast tussen de bewegende beelden en de stille sculpturen dat die aandacht oproept. Net als de andere werken uit de tentoonstelling heeft dit werk het scherm als belangrijkste onderdeel. Het scherm is het medium, het midden, tussen zien, waarnemen en overdenken.

Jablonowski beeldhouwt strakke en schildert vlekken op rechte en gebogen vlakken, vaag verlopend in abstracte patronen. Met behulp van de klassieke ambachtelijkheid van de schilder- en beeldhouwkunst is hij niet uitsluitend op zoek naar nieuwe vormen, maar ook naar de historische wortels van het beeld. Historisch betekent hier niet per se kunsthistorisch, maar bestrijkt een veel breder terrein. Door te spelen met verschillende oppervlakten graaft dit werk naar wat er onder die oppervlakten ligt. Of het nu analoge en digitale oppervlakten of kunsthistorische, psychologische of filosofische diepten betreft.

Niemand is zich bijvoorbeeld nog bewust van het proces waarin we figuratieve beelden op een plat vlak, of het nu een schilderij, een film of video betreft, interpreteren als representaties van driedimensionale ruimtes. Terwijl we kijken naar zo'n scherm, vullen we de achterliggende dimensie in en tussen de beelden monteren we tijdsovergangen en verhaallijnen tot verbindende patronen. Jablonowski's werk bestaat ook uit schermen, maar die zijn al driedimensionaal. Zijn sculpturen bestaan uit lijnenspielen en composities, die zich nadrukkelijk als oppervlakken en vlakverdelingen presenteren door voortdurend te veranderen door beweging. Het is dat bewegen van het beeld dat de toeschouwer oproept en opmerkt. Op zichzelf een voor de hand liggend proces: door te bewegen verandert een beeld. Maar zodra die verandering zich niet meer ongemerkt voordoet bij de toeschouwer en hij bewust bij de beweging stilstaat, is er sprake van reflectie. Het is de wijze waarop deze reflectie wordt opgeroepen die het werk van Jablonowski zijn plaats binnen de digitale cultuur geeft. Beide reflexieve bewegingen, de fysieke en de mentale, vallen onder een cybernetische *loop*: de rondgang van *input* in een *blackbox* en de *output* die weer tot *input* wordt. De *feedbackloop* van Jablonowski's diepe schermen bestaat uit het vrijwel ongemerkt, zonder dwang en zonder uitleg, veranderen van objecten in ruimtes naar vlakken, die niet vlak blijven, maar in hun mentale gelaagdheid een reflexieve ervaring oproepen.

Jablonowski exposeerde ook in *Offspring 2009*, de vierde editie in de serie tentoonstellingen die *De Ateliers* elk jaar organiseert van het werk van jonge kunstenaars die hun tweejarige werkperiode aan de postacademische kunstenaarswerkplaats afronden. Tegelijkertijd was hij vertegenwoordigd op de kunstbeurs *Art Amsterdam* met een solotentoonstelling in de stand van *Galerie Fons Welters*. Dat leverde een intrigerende vraag op of dit werk in een museale opstelling op gelijke wijze in een educatieve en commerciële context functioneert.

In de ruime, als *white cube* ingerichte *Ateliers* van de Rijksacademie in Amsterdam was Jablonowski opnieuw een outsider, al viel dat minder op binnen de opvallende, tweedimensionale schilderijen, foto's, video's en driedimensionale sculpturen van zijn collega's. Die werken ook met verbindingen tussen statische schilderijen en sculpturen enerzijds en de beweging van video anderzijds, die vaak uiterst dynamische en indrukwekkende resultaten opleveren. Maar Jablonowski vertrekt weer vanaf de andere kant: vanuit verstilde beweging, richting bewustwording en reflectie.

Zijn belangstelling ligt volgens de tentoonstellingscatalogus in 'het ontleden van de historiserende principes, in collectieve waarneming (en hoe die wordt gerepresenteerd) en in

de betekenis binnen het abstracte' (*Offspring* 2009, 64). Jablonowski schildert en beeldhouwt op het eerste gezicht klassiek in gebogen vlakken, reikende zuilen en draaiende panelen, die allemaal beelddrager zijn. Niet iedereen zal direct een verbinding leggen met reclamezuilen, displays en billboards als de beelddragers van onze tijd bij het zien van een langgerekte spiegelende zuil, die als een bliksemschicht de ruimte loodrecht doorklieft (*Untitled /sketch for public space* 2008),

Untitled /sketch for public space 2008

bij het beschilderd piepschuim dat eruit ziet als een loodzwaar brok steen op drie draaibare dragers die net boven de vloer lijken te zweven (*Disposition* 2009)

Disposition 2009

of bij het werk *Momentary Imposition* (2009),

Momentary Imposition 2009

een fragiele standaard met drie gebogen houten vlakken van vijf meter hoogte, breedte en diepte. In *Disposition* is de horizontaal liggende zuil een drager die zelf gedragen wordt. Over

de zuil ligt een metalen plaat gevouwen die verdeeld is in geometrische vlakken en die sterk contrasteert met het ruwe en ogenschijnlijk beschadigde oppervlak van de zuil. De bovenkant van het werk blijft vanwege de hoge afmetingen onzichtbaar. *Disposition* is zowel een vergelijking van als een indeling in oppervlaktes. Het werk wijst in de richting van de mentale lagen van de ervaring, die heen en weer beweegt van licht naar zwaar, van staand naar zwevend, van waarnemend naar bespiegelend, van concreet naar abstract en van oppervlakte naar diepte. Onder deze lagen ligt de betekenis van het abstracte: in het kortstondig vluchtige dat toch ieder ogenblik blijft voortduren (betekenissen van *momentary*), in de (op)heffing, die ook een belasting is, in de opwaartse of neerwaartse druk, die verwijst naar omhoog heffen, maar ook naar het opheffen als ontbinden en naar de zinsbegoocheling (allemaal betekenissen van *imposition*). *Momentary Imposition* is de verbeelding van een ogenblik van zinsbegoocheling.

Een reeks verbeeldingen van zinsbegoocheling is weergegeven in 'Series of Untitled'/Impositions (2009),

'Series of Untitled'/Impositions 2009

bewerkingen van enkele Middeleeuwse afbeeldingen uit de Duitse Manesse codex, een verzameling profane en religieuze liefdeslyriek met op iconen lijkende illustraties. De afbeeldingen zijn niet zoals gebruikelijk vlak verticaal aan de muur opgehangen, maar horizontaal met hun zijkant als een zwevend vlak. De onderdelen van de *Series* lijken op het eerste gezicht tot abstracte vormen te behoren. In tweede instantie echter worden de kleuren en de figuratieve beeltenissen alleen zichtbaar voor wie er vlakbij gaat staan en ze van bovenaf beschouwt.

'Series of Untitled'/Impositions 2009

De fragiliteit van de vlakken wordt nog eens benadrukt, omdat ze drager zijn voor tablets op een koperen plaatje dat de voorstelling gedeeltelijk verbergt. Met het sculpturaal beeld verbeelden de tablets de overdracht van tekst en kennis, die zich letterlijk vanuit de afbeelding opstapelt en verheft. Als een verbeelding van media archeologie rusten de tablets op een

breekbaar oppervlak, op een gefragmenteerd en ogenschijnlijk beschadigd overgeleverd en bewerkt verleden. Middels deze dynamiek tussen de dimensies van oppervlakken en onderliggende betekenislagen komt de bezoeker zowel lichamelijk als geestelijk in beweging.

In de tentoonstellingscatalogus wordt een verschil tussen 'object' en 'subject' genoemd, maar dat blijft onderbelicht, terwijl het van grote betekenis is voor Jablonowski's ontleedkunst. Waarom gaat het hier niet alleen om voorwerpen, maar vooral om onderwerpen? Niet omdat een voorwerp concreet is en een onderwerp abstract. Het verschil tussen subject en object komt tot uitdrukking, omdat het voorwerp bij Jablonowski's werk onderwerp *is*. Het object *is* subject. De verbinding en het onderscheid tussen subject en object, geest en lichaam, denken en dingen, proces en product, is de historische motor van de ontwikkeling van de westerse filosofie. Ondanks het discours tot en met het structuralisme van Foucault zijn dit soort onderscheidingen nog altijd bepalend voor de hedendaagse collectieve waarneming. Zonder enige ideologische vooringenomenheid brengt het werk van Jablonowski dat onderwerp aan de oppervlakte.

In deze combinatie van beweging en verstillings waarin beeld en drager *als beeld* verschijnen, bestaat het proces uit de *output* die als *feedbackloop* voortdurend als *input* terugkeert. Zulke cybernetische processen vormden niet alleen de grondslag van de systeemtheorie, maar waren ook de basis voor een nieuwe biologie, sociologie, psychologie en van de vroege video- en de latere interactieve computerkunst. De in kunstkringen invloedrijke antropoloog en systeemtheoreticus Gregory Bateson noemde dat 'deutero leren': leren over leren. Het kunnen onderscheiden van verschillende logische orden en het bewegen tussen tekst, context en metatekst is volgens Bateson een noodzakelijke voorwaarde voor verandering. Daarin speelt toeval een grote rol, want zulke mentale processen bestaan niet uit een lineaire reeks voor oorzaken en gevolgen, maar bedienen zich van recursiviteit en willekeurigheid.

Binnen het werk van Jablonowski zijn cybernetische processen van verbeelding momenten van inzicht die ook steeds weer veranderen, om weer als nieuwe inzichten terug te keren. De *feedbackloop* functioneert op verschillende niveaus: zowel als verandering van objecten naar vlakken en als reflectie op kennisoverdracht en het proces van leren waarin het inzicht ontstaat dat historie niet causaal of rechtlijnig is, maar meerduldig en multidimensioneel. Die kennisoverdracht en dat leerproces vormen de verbinding tussen het museale van *Deep Screen* en het educatieve van *Offspring 2009*.

Zijn zulke processen mogelijk in de commerciële turbulentie van een kunstbeurs zoals *Art Amsterdam* en kan een contemplatieve feedbackloop nog wel functioneren in een omgeving waarin het vooruitzicht op verkoop domineert? Als een verzameling opgegraven voorwerpen, staan de werken dicht op elkaar en hangen drie fragiele afbeeldingen uit de *Series /Impositions 2009* als archeologische vondsten geïsoleerd aan een muur. Als de monoliet uit Kubricks *2001 A Space Odyssey* verheft zich op de hoek van de stand een imposante zuil.

Maar het glad zwarte oppervlak is dof en vol wolkige vlekken.

Een vingerwijzing dat niet alles is wat het lijkt. *Imposition 2008-2009* is het enige werk op een oppervlak van vijf en twintig vierkante meter dat ruimte voor zichzelf opeist. Alle andere werken schikken zich naar de schaarse ruimte. Het meest in het oog springende verschil met de opstelling in *Deep Screen* en *Offspring 2009* is de onmogelijkheid om visueel afstand te nemen. Twee *Figuren auf Sockel* (2008-2009) staan samen met de *Figur (hollow)* en de *Figur (variable)* uit 2009 zo dicht op elkaar, dat bezoekers worden gedwongen er zich behoedzaam tussendoor te bewegen, waardoor de diepte in hun vlakken weer tot oppervlak wordt en hun structuren meer opvallen dan de vlakverdeling.

Er worden schroevivlekken op de sokkel zichtbaar en strepen van een kwast, inkepingen en draaiingen van een spatel in gips en klei, de gele glimmering van een koperplaat.

Plotseling maakt de wijze waarop ze gemaakt zijn en de materialiteit weer deel uit van hun betekenis. De sculpturen zijn niet langer subject, maar worden weer vooral object. Het worden voorwerpen van vergelijking, inschatting en beoordeling.

Dat maakt het leerproces niet minder, maar wel anders. In de museale context van *Deep Screen* functioneerden de tablets, zuil en lijnen als analoge beelddragere in een digitale cultuur, die beoordeeld kunnen worden op hun esthetische kwaliteit en artistieke effectiviteit. In *De Ateliers* zijn de beelddragere niet alleen reflectieve statements over vlakverdelingen, subjecten en objecten, maar ook bewijzen van beoordeling van een postacademische kunstopleiding, die voor dat oordeel andere maatstaven gebruikt dan een museum. In een commerciële context leggen de werken van Jablonowski meer dan in een museale en educatieve omgeving de nadruk op de waarde van het oordeel. Niet ter verifiëring van een prijskaartje, maar omdat ze hier, in vergelijking met het museum en de academie, op paradoxale wijze hun eigen bestaansrecht ter discussie (lijken te) stellen: natuurlijk is dit kunst (anders stond het hier niet), maar waarom eigenlijk?

Niet de individuele kunstbeursbezoeker werpt die vraag op, maar de verzameling structuren die kunnen worden samengevat in het begrip context. Waar het bestaansrecht van een museum of kunstacademie nog buiten kijf staat, staat of valt dat van een kunstbeurs met een antwoord op deze poststructuralistische vraag. Het werk van Jablonowski voegt zich niet willoos, maar reflexief en functioneel naar een antwoord. De zuilen, tablets, lijnen, vlakken en afbeeldingen, allemaal beelddragere op fragiele standaarden en draaiende sokkels, functioneren niet op gelijke, maar wel op vergelijkbare wijze in die verschillende omgevingen. Met het scherm als medium voor zien, waarnemen en overdenken, vormen ze steeds andere overgangen tussen subjecten en objecten. Ze zijn de verbeelding van de *input* en de *output* van een *blackbox* die museum, atelier of kunstbeurs kan heten. Dat vormt de fundamentele waarde van dit werk.

De combinatie van beweging en verstilling waarin de drager *als beeld* verschijnt blijft bij David Jablonowski niet beperkt tot statische twee- en driedimensionale beelden en sculpturen. Sinds 2010 heeft hij de betekenis uitgebreid naar twee uitersten: het bewegen van het beeld op een scherm of *display* en het verharderen van het beeld tot *hard copy*. Een aantal nieuwe werken draagt deze termen in de titel en bevatten technologieën voor printen, scannen en projecteren, waarmee hij de ontleding van de beelddrager verder heeft uitgebreid. '1.33:1, Hard Copy, Display' (2010) ^[1] is onder andere in De Paviljoens in Almere en Bloomberg SPACE in Londen tentoongesteld. Het is een multiple, van staal, gips, offset printplaten, water en videoprojectoren, die vanwege de verduistering de tentoonstellingsruimte veranderen in een black box en waarin de reflecties van de beelden via de spiegellende materialen op de

muren tot een caleidoscopische betekenis leiden. De reflecterende platen staan op rechthoekige blokken die in de vorm van een grote rechthoek zijn gelegd. Concreet als projectie en abstract (het is een display en het toont een display) vestigt het werk de aandacht op de wijze waarop beeld zich ontwikkelt, representeert, reproduceert en fragmenteert. Boekbladzijden zijn gekopieerd in gipsafdrukken van ruwe bladkanten, *hard copies* in een dubbele betekenis.

Het is deze vermenigvuldiging van betekenis die in ieder werk een steeds grotere factor wordt. 'Multiple Gestetner 1.78:1' [2] uit 2011 bevat zowel een stencilmachine als een digitale printer. De opstelling trekt de reproductiemachines nog nadrukkelijker in een museumcontext. De stencilmachine is qua historie al een museumstuk. De printer wordt in deze opstelling een readymade. Beeld dragers en schermen zijn zowel medium als kader voor waarnemen, overdenken, beweging en verstillig, input en output. Jablonowski's werken staan in het midden en vormen een centrum. Ze vragen om aandacht, bedachtzaamheid en concentratie. Als kaders in de vorm van rechthoekige ramen, staalplaten, boeken, tegels, spiegels en pagina's, veranderen ze het perspectief voortdurend. Albrecht Dürer poogde al ruimtes op het platte vlak te projecteren en weer te geven met behulp van zijn perspectiefframen. Nu zijn er scanners die – net als de radar – met lichtgolven de werkelijkheid aftasten en beamers die het licht in rechte lijnen en afgebroken banen leiden. Roland Barthes benoemde deze verandering als een nieuwe kunstvorm: 'The scene, the picture, the shot, the cut-out rectangle, here we have the very *condition* that allows us to conceive theater, painting, cinema, literature, all those arts, that is, other than music and which could be called *dioptric arts*'. Geen *time based art of screen based art*, maar de kunst van de lichtbreking. In de kunst van David Jablonowski is het scherm als medium voor het zien niet langer het raam dat uitzicht biedt of een hulpmiddel om het perspectief te beheersen, maar iets dat zowel belicht, vervormt als begrenst. Kunst die reflectie, reproductie en representatie breekbaar maakt.

Bibliografie

Barthes, Roland (1977). 'Diderot, Brecht, Eisenstein' in *Image - Music - Text*. Vertaling: Stephen Heath. New York: Hill & Wang, pag. 69-70.

Bateson, Gregory (1972). *Steps to an Ecology of Mind; Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution and Epistemology*. San Fransisco: Chandler Pub. Co. New York: Ballantine Books: 177-193.

Broeckmann, Andreas (2008). *Catalogus Deep Screen Art in Digital Culture Voorstel tot Gemeentelijke Kunstaankopen 2008*.

Stichting Ateliers 63 (2009): *Catalogus Offspring 2009*.

Tentoonstellingen

Deep Screen, Art in Digital Culture: Voorstel tot Gemeentelijke Kunstaankopen 2008. 30 mei t/m 30 september 2008.

Offspring 2009 De Ateliers. 8 t/m 23 mei 2009.

Art Amsterdam RAI Amsterdam: 13 t/m 17 mei 2009.

Galerie Fons Welters: David Jablonowski [3].

David Jablonowski in temporary Stedelijk Museum 2 [4].

Afbeeldingen

Afbeelding 1, 2 en 8: Gert Jan van Rooij.

Overige afbeeldingen: Joost Bolten.

© Estheticatijdschrift.nl

Gedownload van de pagina's van <http://www.estheticatijdschrift.nl>

Links:

[1]

http://www.fonswelters.nl/artist/david_jablonowski/#images/1331_hard_copy_display_multi_channel_projection_1

[2] http://www.fonswelters.nl/artist/david_jablonowski/#images/1781_gestetner_multiple

[3]

http://www.fonswelters.nl/artist/david_jablonowski/#images/exhibition_overview_bloomberg_space_london

[4] <http://www.stedelijk.nl/nu-in-stedelijk/archief/archief-tentoonstellingen/monumentalisme/david-jablonowski>